

TACİKİSTAN BİLGİ NOTU

EYLÜL
2022

GÜNCEL VERİLER

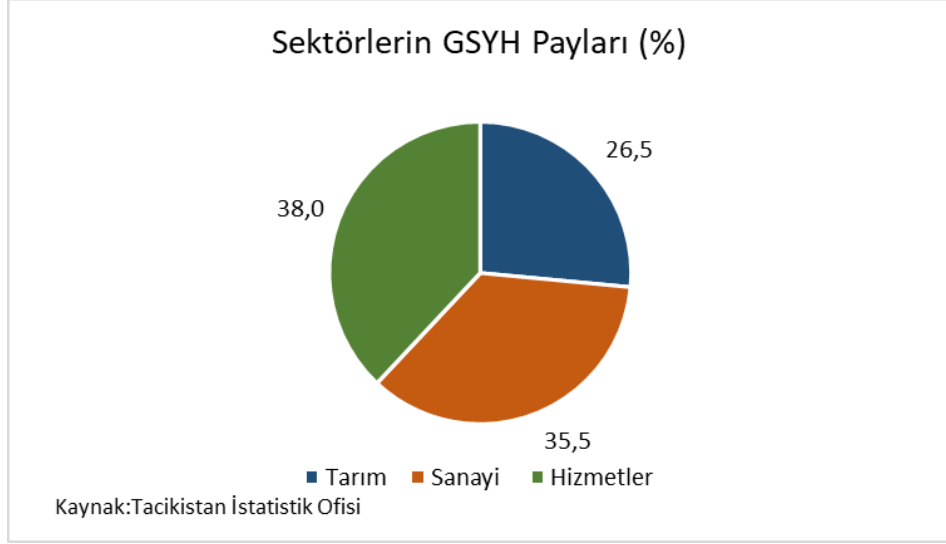
MAKROEKONOMİK GÖSTERGELER VE TAHMİNLER

GÖSTERGE	DEĞER	2020	2021	2022 (tahmini)
GSYH (cari fiyatlarla)	Milyar USD	8,1	8,5	7,8
Büyüme	%	4,4	9,2	2,5
Nüfus	Milyon Kişi	9,5	9,7	9,8
Kişi Başı Gelir	USD	858	877	795
Enflasyon	%	8,6	8,7	10
İşsizlik Oranı	%	2,4	2,3	2,2
Cari Denge / GSYH	%	4,1	2,8	-1,3
Bütçe Dengesi / GSYH	%	-4,3	-2	-3
İhracat	Milyar USD	1,3	1,7	-
İthalat	Milyar USD	3,1	4,2	-

Kaynak: IMF KEG Nisan 22, Trademap, Tacikistan İstatistik Kurumu, Fitch Connect

1. TACİKİSTAN EKONOMİSİ GENEL GÖRÜNÜMÜ

Tacikistan, diğer Orta Asya ülkelerinde olduğu gibi Sovyetler Birliği'nin çöküşünün ardından bağımsızlığına ulaşmıştır. Bağımsızlığını kazanmasından sonra 1996 yılına kadar iç karışıklıkların etkisiyle ekonomide daralma gözlenmiş, 1997'de Birleşmiş Milletler, Rusya ve İran'ın devreye girmesiyle aynı tarihten itibaren ekonomide toparlanma gözlenmiştir.

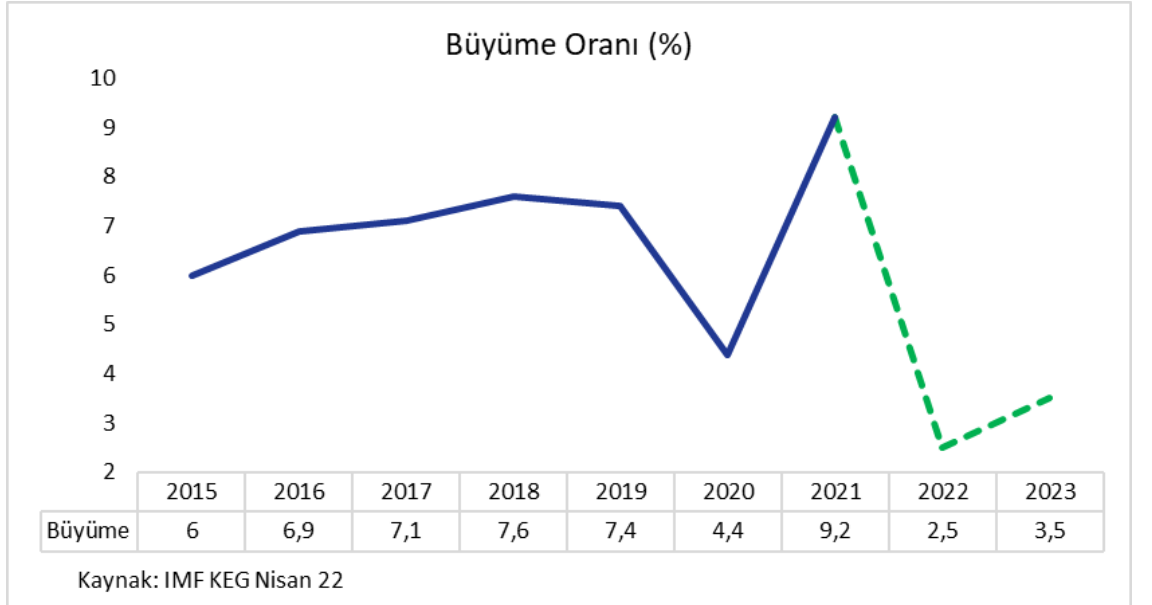
Genç nüfus oranının %50'nin üzerinde olduğu ülkede istihdamın %80'i tarım ve hizmet sektörlerinde gerçekleştirilmektedir. Ülkenin onda dokuzunun dağlık bölgelerden oluşması nedeniyle tarımsal alanları kısıtlıdır. Buna karşın, tarımın milli gelirdeki payı %26,5'tir. SSCB zamanında Tacik topraklarının Moskova tarafından pamuk üretimi için kullanılmış olması nedeniyle pamuk, ülkenin önemli ihracat gelirleri arasındadır. Ekonomide tarım sektörünün payı yüksek olmakla birlikte, ülkedeki alt yapının gelişmemiş olması nedeniyle ülke sahip olduğu ihracat potansiyeli tam olarak değerlendirilememektedir. Dolayısıyla, modern tarım ekipmanları, seracılık, gübre, sulama sistemleri gibi alanlarda yatırım potansiyeli bulunmaktadır.

Ülkedeki sanayi faaliyetleri ise çoğunlukla, tarım ürünlerinin imalatına dayanmaktadır. Pamuk-temizleme ile ipek fabrikalarının yanı sıra başkent Duşanbe'de büyük tekstil fabrikası bulunmaktadır. Ağır sanayi içerisinde ise alüminyum üretimi başı çekmektedir. Ayrıca, Tacikistan Orta Asya'nın en büyük hidro-enerji kaynaklarına sahiptir ancak potansiyelini tam olarak kullanamamaktadır. Halihazırda devam eden ve dünyanın en büyük hidroelektrik santrali olan Rogun Hidroelektrik Santrali uzun yıllar boyunca bölgede gerginliklere neden olmuştur. Günümüzde ise santralin bir kısmı tamamlanmıştır. Bu proje ile Tacikistan'ın gelişme yolunda önemli adım atacağı düşünülmektedir.

2. BÜYÜME

Son on yılda, Tacikistan yoksulluğu azaltma ve ekonomisini büyütme konusunda istikrarlı bir ilerleme kaydederek, 2015-2018 yılları arasında yılda ortalama %6'nın üzerinde genişlemiştir. 2020 yılında ise, salgına yanıt olarak hükümet kararlı adımlar atmış ve GSYH büyümesi bir önceki yıl %7,4'ten ılımlı bir düşüşle %4,4'e gerilemiştir. 2021 yılında Rusya ve Çin'den gelen işçi dövizlerinin ve sanayi, tarım, inşaat sektörlerinin küresel ekonomiyle birlikte toparlanmasıyla Tacikistan ekonomisi %9,2 büyüme kaydetmiştir.

2022 yılında Rusya-Ukrayna krizinden kaynaklı ülke büyümesinin %2,5'e gerileceği tahmin ediliyor. Tacikistan, Rus güvenlik yardımlarına olan bağımlılığı nedeniyle Batı yaptırımlarının Rusya üzerindeki etkisine karşı savunmasız kalmaktadır. Aynı zamanda, Tacikistan'ın Rusya güvenliğine ve Rusya'dan gelen işçi dövizlerine bağımlı olması ülkeyi daha savunmasız hale getirmektedir. Dünya Bankasına göre, Tacikistan işçi dövizlerinin 2022 yılında %22 düşeceği öngörülmektedir. İşçi dövizlerinin GSYH'nın yaklaşık %27'sini oluşturduğu göz önünde bulundurulduğunda bu düşüşün ciddi boyutlara ulaşabileceği tahmin edilmektedir. Buna ek olarak, yakıt ve ithal girdi fiyatlarındaki artış ile Rus rublesinin Tacikistan Somonisini baskılaması ve enflasyonu %10 ila %15 civarına çıkartacağı IMF ve Asya Kalkınma Bankası (ADB)'ye göre öngörülmektedir.

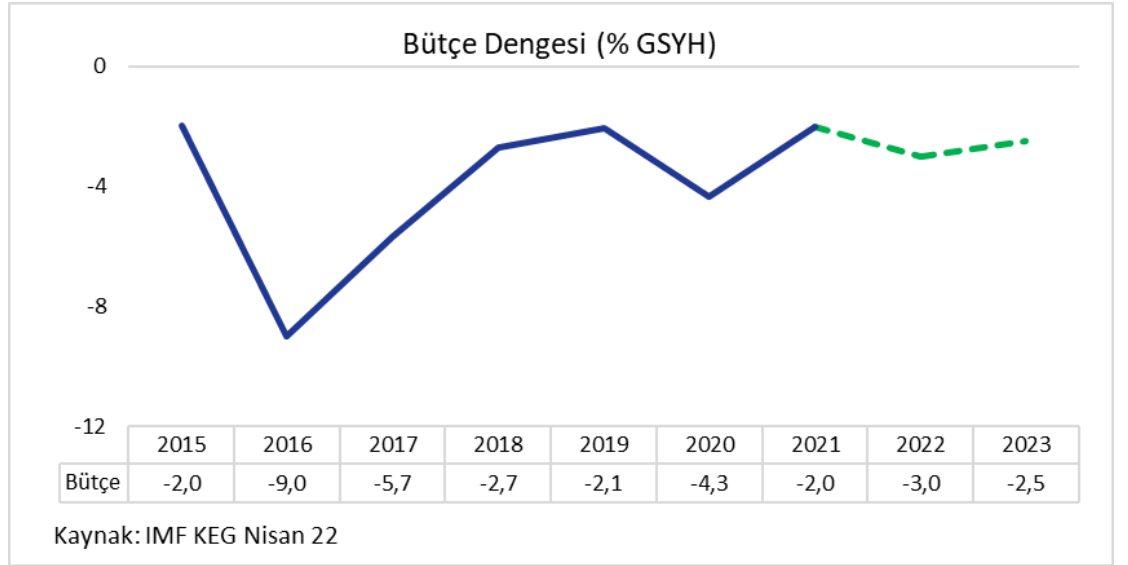

3. BÜTÇE DENGESİ

Yerel para biriminin döviz kuru karşısında değer kaybetmeye başladığı 2015 yılında %1,9 olan bütçe açığı takip eden yılda giderlerin %40 seviyesinde yükselmesiyle %9'a çıkmıştır. Kamu gelirlerinin %60 ile %70'i arasında değişmekle birlikte çok önemli kısmını gelir vergisi oluşturmaktadır. 2017 yılından itibaren bütçe açığı gerilemeye başlamış 2019 yılında GSYH cinsinden %2,1'e kadar düşmüştür.

2020 yılında salgına yönelik harcamaların artması ve vergi gelirlerindeki düşüş nedeniyle bütçe açığı GSYH'nin %4,3'üne kadar ilerlemiştir. 2021 yılında ise salgın önlemlerinin genişletilmesi ile toparlanma yoluna giren bütçe açığı vergi gelirlerinin de yükselişe geçmesiyle %2'ye kadar gerilemiştir. Buna ek olarak, 2020 yılında kamu borcunun GSYH'ye oranı %51 seviyelerindeyken 2021 yılında bu oran %41'e gerilemiştir.

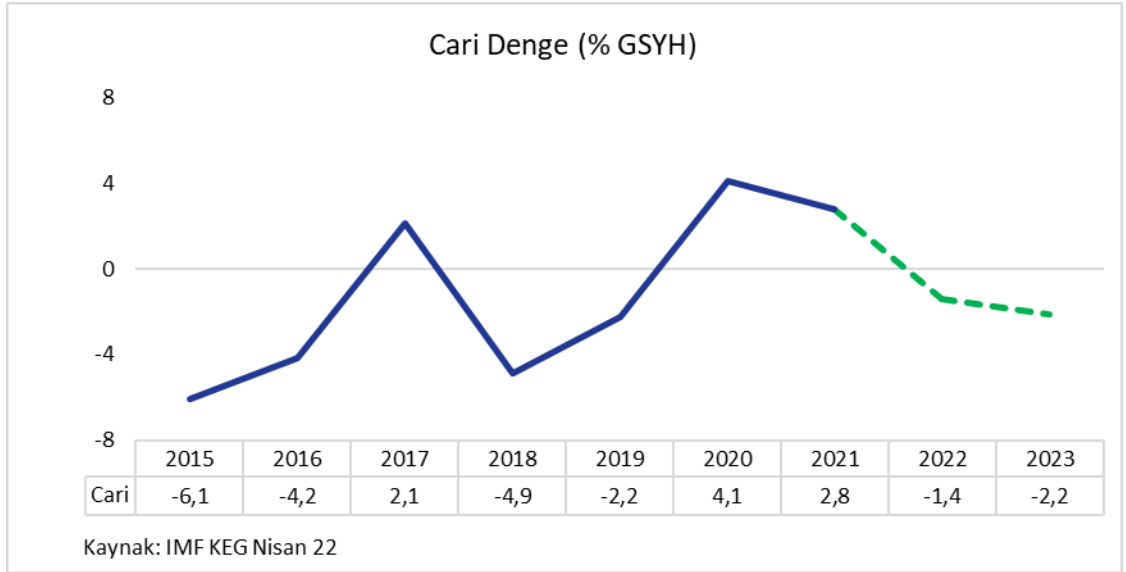

4. CARİ DENGESİ

Tacikistan cari dengesi genellikle açık vermektedir. Sürekli dış ticareti açığı veren ülkede cari dengeyi birincil ve ikincil gelir dengesi (transfer harcamaları) dengelemektedir. 2015 yılında GSYH cinsinden %6,1 açık veren cari denge 2017 yılında dış ticaret açığının azalmasıyla %2,1 fazla vermiştir. 2015 ile 2019 yılları arasında ortalama 500 milyon USD transfer geliri gelmiştir.

2020 yılında ise, yurt dışında (özellikle Rusya'da) çalışan Taciklerden gelen transferler cari dengeyi olumlu etkilemiş ve ülkenin bu yıl içerisinde GSYH cinsinden %4,1 fazla vermesini sağlamıştır. 2021 yılında ise işçi dövizlerinin artmaya devam etse de ithalatın yükselişi cari fazlayı %2,8 seviyesine geriletmiştir.

2022 yılında, Rusya-Ukrayna savaşından ötürü işçi dövizlerinin azalacağı ve cari dengenin %1,4 açık vereceği tahmin edilmektedir.

5. SWOT ANALİZİ (FITCH)

Güçlü Yönleri:

- Yabancı yatırımcılar için güçlü bir piyasa liberalizasyonuna sahiptir. İstihdam yüksek, kadınların işgücüne katılımı güçlüdür. Cep telefonu kullanımının yaygın olması, yatırımcılar için teknoloji yatırımları için uygun ortama sahiptir. İşletme kapatma kolaylığı endeksinde üst sıralarda yer almaktadır.
- Tacikistan, hidroelektrik üretimi için önemli bir potansiyele sahiptir.

Zayıf Yönleri:

- Tacikistan hükümeti, önemli pazarların birçoğunda güçlü bir varlığa sahiptir. Yüksek öğrenimin gelişmemiş olması nedeniyle birçok öğrenci yurtdışına gidip oralarda çalışmayı ve iş bulmayı hedefliyor. Bu durum, yüksek vasıflı beyin göçüne neden oluyor. Karayolu ve demiryolu ağlarının bakıma muhtaç olması ve aşırı yüklenmesi nedeniyle yük taşımacılığı ve bölgeler arası ticareti oldukça maliyetlidir. Uluslararası finans piyasalarına erişim zayıf ve işletmeler için kredi mevcudiyetini sınırlamaktadır.
- Tacikistan kamu kurumlarındaki yolsuzluk büyük sorun oluşturuyor, son zamanlarda Afganistan üzerinden Rusya'ya uyuşturucu ticaretinin artması risk olarak görülmektedir.

Fırsatlar:

- Doğum oranını yüksek oluşu ve yaşam beklentisinin artması, işgücü havuzunun genişlemesine neden olmaktadır. Petrol ve doğal gaz aramalarının başlatılması enerji sektörünün çeşitlendirilmesine ve kapasitenin artmasına neden olacaktır. Yeni kaydedilen ve iyileştirilen bir borsa, yabancı yatırımı teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Çin ve İran ile bağlarını arttırarak Rusya'ya olan askeri ve ekonomik bağımlılığını azaltabilir.

Tehditler:

- İşgücü piyasasında, Tacikistanlı işçilerin eğitim gereksinimlerinin artmasını sağlayan resmi iş deneyimi ve çeşitli meslek becerileri konularında eksiklikler bulunmaktadır. Fikri mülkiyet mevzuatı güncelliğini yitirmiş ve etkisizdir. Bu durum, ucuz taklitlerin yapılmasına imkan sağlarken işletmeler açısından fiyatı daha düşük olabilecek bu ürünlere karşı risk oluşturmaktadır.
- Tacikistan, gelen havalelere bağımlılığı göz önüne alındığında, Rus ekonomisinin dalgalanmalarına karşı savunmasızdır.
- Yerel para biriminin değer kaybetmesi, uluslararası satın alma gücünü zayıflatabilir ve enerji sektörü için harcamaları daha da sınırlayabilir.

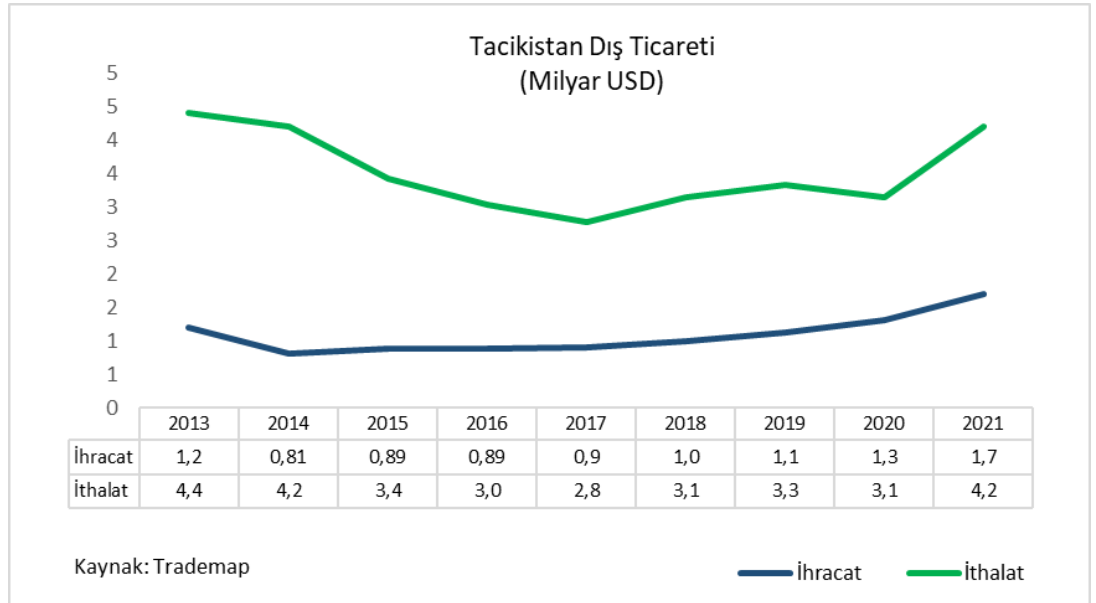

6. TACİKİSTAN DIŞ TİCARETİ

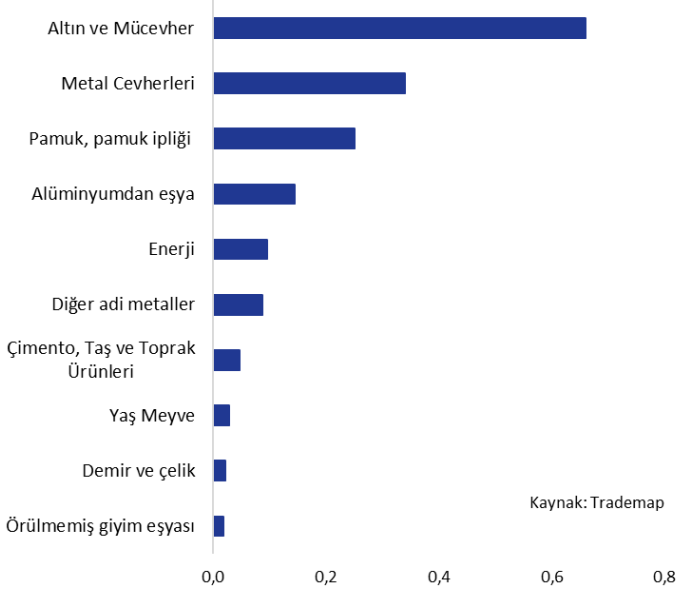
Tacikistan dış ticaretinde genellikle açık vermektedir. 2014 yılında 5 milyar USD seviyesinde olan dış ticaret hacmi ithalattaki gerilemenin etkisiyle 2017 yılında 3,7 milyar USD seviyesine gerilemiştir. Aynı zamanda, 2014 yılında 3,4 milyar USD olan dış ticaret açığı ise 2017 yılında 1,9 milyar USD olmuştur.

2018 ve 2019 yıllarında ithalatın bir önceki yıla göre sırasıyla %13 ve %6 artması dış ticaret açığını 2,2 milyar USD seviyesine kadar yükseltmiş, dış ticaret hacmi ise 4,4 milyar USD olmuştur. 2020 yılında ise ihracatın 1,3 milyar USD'ye yükselmesi, ithalatın ise 3,1 milyar USD'ye gerilemesiyle dış ticaret açığı 1,8 milyar USD civarına gerilemiştir. 2021 yılında ise ihracat %30 artarak 1,7 milyar USD'ye ithalatın ise 4,2 milyar USD'ye yükselmesiyle dış ticaret açığı 2,5 milyar USD'ye ilerlemiştir.

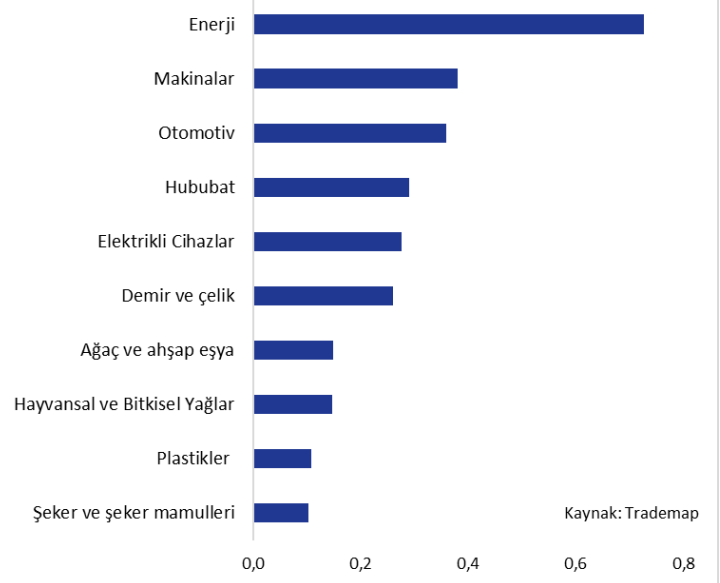
2021 verilerine göre, Tacikistan ihracatında altın-mücevher, metal cevherleri ve pamuk-pamuk ipliği öne çıkmaktadır. Bahsedilen sektörler ülke ihracatının %74'ünü oluşturmaktadır. Hidroelektrik potansiyeli yüksek olan ve yaz aylarında hidroelektrik enerji üreten, ihtiyaç fazlasını ihraç eden Tacikistan kışın hava koşulları nedeniyle elektrik ithal etmektedir. Ülkenin ithalatında, enerji sektörü %17'yi, makinalar %9'u ve otomotiv %8'i oluşturmaktadır.

Tacikistan İhracatı
(2021, Milyar USD)

Tacikistan İthalatı
(2021, Milyar USD)

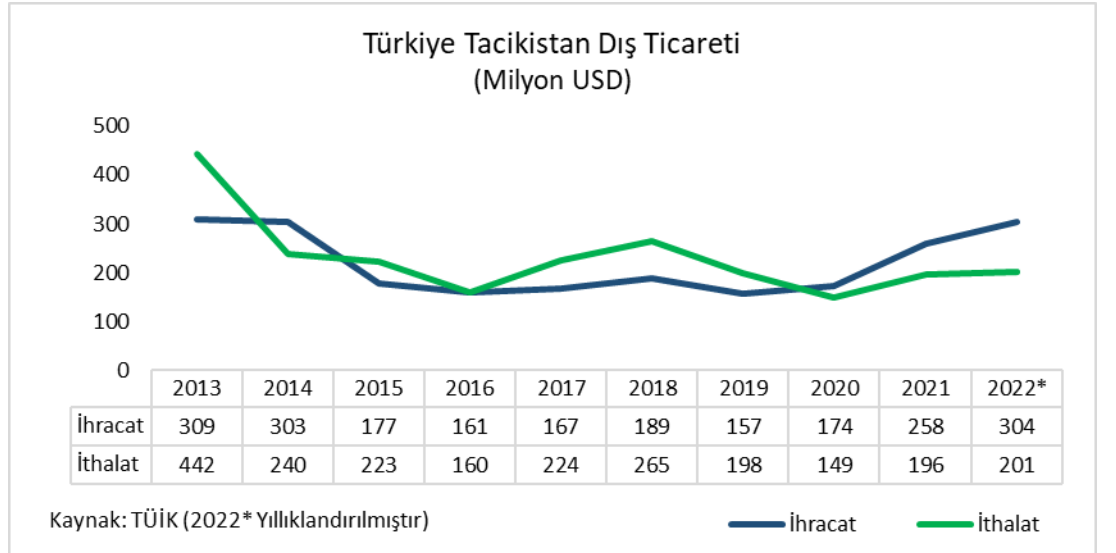

7. TÜRKİYE- TACİKİSTAN TİCARETİ

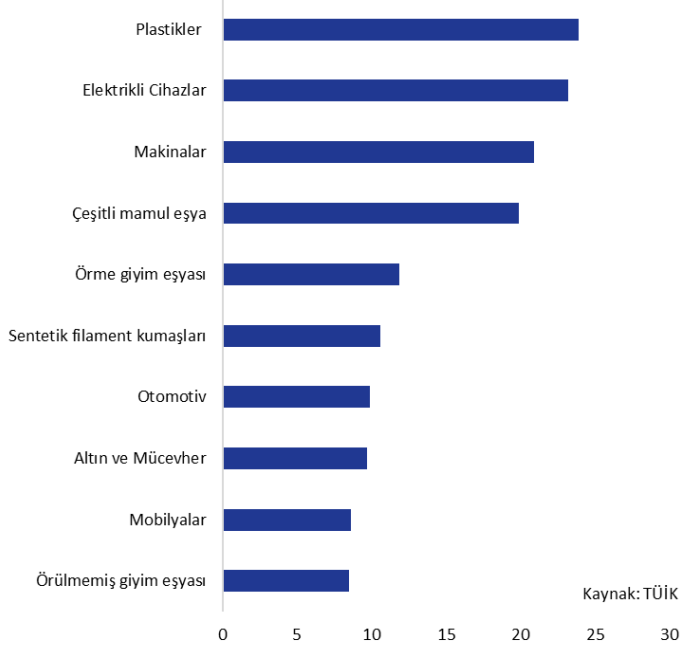
2014 yılında 543 milyon USD olan dış ticaret hacmi ithalattaki gerilemenin etkisiyle 2016 yılında 321 milyon USD'ye gerilemiştir. Aynı zamanda, 2014 yılında 64 milyon USD olan dış ticaret fazlası 2016 yılında 1 milyon USD'ye gerilemiştir

2017-2019 döneminde ihracatın 200 milyon USD'nin altında kalması, ithalatın ise bu seviyenin yakınında ve üzerinde gerçekleşmesi dış ticaret açığını artırarak 40-70 milyon USD arasına çıkartmıştır. 2020 yılında ihracatın bir önceki yıla göre %11 artarak 174 milyon USD'ye yükselmesi, ithalatın ise %25 daralarak 149 milyon USD'ye gerilemesi dış ticaret hacmini bir önceki yıla göre düşürürken, 25 milyon USD dış ticaret fazlası yaşanmasını sağlamıştır. 2021 yılında ise, ihracatta %50'ye yakın gerçekleşen artış dış ticaret hacmini 454 milyon USD'ye; dış ticaret fazlasını ise 63 milyon USD'ye taşımıştır.

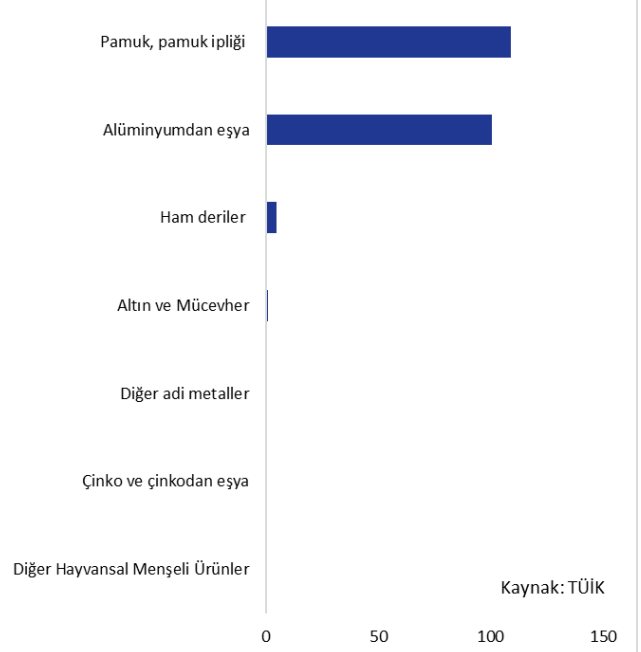
TÜİK verilerine göre, 2022 yılının Ocak-Temmuz döneminde Tacikistan'a olan ihracat bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla %33 artarak 182 milyon USD'ye; ithalat ise aynı dönemde %5 yükselerek 110 milyon USD seviyesine çıkmıştır.

Türkiye'nin Tacikistan'a İhracatı (ÖTS, Milyon USD, 2021)

Türkiye'nin Tacikistan'dan İthalatı (ÖTS, Milyon USD, 2021)

DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER KURULU

Huzur Mahallesi, Azerbaycan Caddesi Skyland Sky Office No: 4
B Blok Kat: 21-22 Seyrantepe 34485 Sarıyer/İstanbul

www.deik.org.tr • info@deik.org.tr

[Twitter](#) [Instagram](#) [LinkedIn](#) [YouTube](#) [Facebook](#) /deikiletisim | www.deik.org.tr